

FÖRORD

Denna bok handlar om terminologiarbetets roll i samhället. Terminologiska frågeställningar ur flera olika synvinklar och i olika omfattning är viktiga för många idag. Den nordiska dimensionen är en ledande tråd i utarbetningen av boken som avser att vara ett bidrag till diskussionen om terminologiarbete och terminologins betydelse i Norden. I Norden har det praktiska terminologiarbetet och medvetenheten om terminologins betydelse redan länge spelat en viktig roll i samhället. För att kunna försvara och säkerställa de egna språkens status i en internationell referensram har de nordiska länderna under en längre tid satsat på terminologiarbete. Detta arbete blir ännu viktigare i framtiden då de språkpolitiska besluten avgör hur vi nordbor motarbetar domänförlust – inte minst genom att vi satsar på våra fackspråk.

Det kunnande som finns inom terminologins område i Norden gav idén om ett samarbetsprojekt. Även om de nationella terminologicentralerna i Norden har arbetat framgångsrikt med terminologi ända sedan 1940-talet är medvetenheten om terminologiarbetets fördelar fortfarande begränsad i företag, på myndigheter och inom utbildningssektorn. Denna bok sammanfattar och presenterar fördelarna med terminologiarbete genom konkreta exempel från nordiska kontexter i en europeisk referensram. Skribenterna i boken verkar aktivt inom området terminologi och de representerar språkvårdsinstanser, terminologicentraler, universitet och forskningsinstitut samt företag. Initiativet till denna bok togs på Nordterm-konferensen¹ i Stockholm sommaren 2013. Boken samlar det gemensamma kunnandet och är ett uttryck för det långvariga samarbete mellan nordiska organisationer som har intresse för terminologiarbete, terminologiutbildning och terminologiforskning. Samverkan inom Nordterm kännetecknas av flerspråkighet, vilket också syns i boken. Språket i artikeln har författarna fått välja själva. De olika valen återspeglar det flexibla språkbruket inom Nordterm – i en av artiklarna används både svenska och engelska, medan resten av de 11 artiklarna är skrivna på danska, finska, engelska, norska och svenska.

¹ <http://www.nordterm.net/>

Innehållet i boken indelas tematiskt i tre delar. Första delen handlar om ekonomisk lönsamhet och juridisk samordning. I första artikeln presenterar Hanne Erdman Thomsen en mall för en lönsamhetsanalys av terminologiarbete i en organisation. I andra artikeln visar Niklas Jonsson och Sofie Sundholm genom lönsamhetsanalys vilka fördelar som kan identifieras i Scantias terminologiarbete och hur företaget förankrar och förvaltar terminologi. I den tredje artikeln diskuterar Ingemar Strandvik, Niina Nissilä och Nina Pilke terminologiarbete i anknytning till juridisk översättning och flerspråkigt lagstiftningsarbete inom EU.

De fyra artiklarna i andra delen handlar om tillgång till kunskap genom nationalspråklig medvetenhet. Anna-Lena Bucher diskuterar i den första artikeln den samhällseliga nyttan med de nationella terminologicentralerna inom de olika fack- och vetenskapsområdena i Norden. Henrik Nilsson, Antti Kanner och Tiina Onikki-Rantajääskö beskriver i den andra artikeln arbetet med den svenska Rikstermbanken och den finska Vetenskapstermbanken. I den tredje och den fjärde artikeln redogörs för terminologiarbete inom universitets- och högskolesektorn i Norge. Jan Hoel redogör för den juridiska referensramen för terminologiarbetet i ett diakroniskt perspektiv och Ole Våge utvärderar två olika arbetsmetoder som tillämpats inom vetenskapsområdet kemi i Norge.

Tredje delen innehåller fem artiklar som behandlar dels kunskapsstyrning och dels kunskapsförmedling. Tematiken i de två första artiklarna berör språkteknologi samt ordliste- och ontologiarbete. Pia Lyngby Hoffmann och Bodil Nistrup Madsen presenterar en kategorisering av språkteknologiska verktyg och resurser som understöder språkliga processer. Katri Seppälä jämför skillnader och likheter mellan ordlistearbete som stöder informationsförmedling och ontologiarbete som stöder informationssökning. De följande tre artiklarna beskriver terminologiutbildning i tre olika kontexter. Åsa Holmér diskuterar terminologicentralers roll som utbildare under de nära 75 år som den svenska Terminologicentrum TNC funnits. Anita Nuopponen beskriver hur terminologiutbildning vid Vasa universitet utvecklats under 30 år från enstaka kurser till ett inriktningsalternativ inom ett magisterprogram. Marita Kristiansen och Ágústa

Porbergsdóttir presenterar den samnordiska nätkursen i terminologi som har utvecklats inom samarbetsnätverket Termdist².

Vi tackar Svenska kulturfonden för det ekonomiska stöd som vi fått för bokprojektet, Vakki rf (forskarföreningen för översättning, fackspråklig kommunikation och flerspråkighet vid Vasa universitet) för att vi fått möjligheten att publicera denna flerspråkiga bok i serien Vakki Publications och Nordterm för inspirationen. Skribenterna i denna bok tackar vi för bidragen som tillsammans visar vilka aspekter som är centrala ur terminologihänsyn i nordiskt perspektiv: samarbete, språklig medvetenhet, strategiarbete på olika nivåer, inläring och dokumentation. God terminologihänsyn som genomsyrar all verksamhet i samhällsplaneringen resulterar i tänkta termer som kan användas i dialoger på olika forum nu och i framtiden.

Vasa, januari 2016

Nina Pilke och Niina Nissilä

² <http://www.uva.fi/sv/sites/termdist/>

ALKUSANAT

Tämä kirja käsittelee terminologiatyön yhteiskunnallista roolia ja merkitystä. Erilajuiset ja eri näkökulmista lähtevät terminologiset kysymyksenasettelut ovat nykyisin tärkeitä monille eri tahoille. Pohjoismaisuus on terminologiatyön merkitystä pohtivan kirjan punainen lanka. Pohjoismaissa käytännön terminologiatyöllä ja terminologiatietoisuudella on ollut jo kauan yhteiskunnallinen rooli. Terminologiatyöhön on panostettu, jotta on voitu puolustaa omien kielten asemaa ja turvata niiden käyttö ja kehittyminen kansainvälisessä toimintaympäristössä. Tulevaisuudessa tämä työ on entistä tärkeämpää, sillä kielipoliittiset päätökset ratkaisevat, kuinka voimme vastata kieltemme käyttöalan supistumiseen (domänförlust). Erikoisalaviestinnän koordinointi ja harmonisointi on tällöin avainasemassa.

Kirjahanke pohjaa pohjoismaiseen terminologiaosaamiseen ja yhteistyöhön. Vaikka kansalliset terminologiakeskukset ovat työskennelleet menestyksellisesti aina 1940-luvulta lähtien, on yritysten, viranomaisten ja koulutuksenjärjestäjien tietoisuutta terminologiatyön eduista varaa lisätä edelleen. Kirja esittelee terminologiatyön etuja konkreettisten pohjoismaiseen ja eurooppalaiseen kontekstiin sijoittuvien esimerkkien kautta. Kirjoittajat ovat terminologia-alan aktiivisia toimijoita ja he edustavat kielenhuoltoa, terminologiakeskuksia, yliopistoja ja tutkimuslaitoksia sekä yrityksiä. Kirjan idea syntyi Nordterm-konferenssissa³ Tukholmassa kesällä 2013. Kirja kokoaa toimijoiden yhteistä osaamista ja on konkreettinen osoitus pohjoismaisten organisaatioiden pitkäaikaisesta koulutus- ja tutkimusyhteistyöstä. Nordterm-yhteistyölle tunnusomainen monikielisyys näkyy myös kirjassa. Kirjoittajien kielivalinnat kuvastavat Nordtermin joustavia kielikäytänteitä – yhdessä artikkelissa käytetään ruotsia ja englantia, loput 11 artikkelia on kirjoitettu englanniksi, norjaksi, ruotsiksi, suomeksi tai tanskaksi. Suomeksi kirjoitettuun artikkeliin on laadittu ruotsinkielinen ja muihin suomenkielinen tiivistelmä.

Kirjan sisältö jakaantuu kolmeen temaattiseen osioon, joista ensimmäinen käsittelee taloudellista kannattavuutta ja lainsäädäntöön pohjautuvaa koordinointia. Ensimmäisessä

³ <http://www.nordterm.net/>

artikkelissa Hanne Erdman Thomsen esittelee organisaation terminologiatyöhön soveltuvan kannattavuuslaskelman. Toisessa artikkelissa Niklas Jonsson ja Sofie Sundholm arvioivat kannattavuuslaskelman avulla Scanian terminologiatyön hyötyjä ja esittelevät, kuinka yritys vakiinnuttaa ja hallinnoi alakohtaista sanastoaan. Kolmannessa artikkelissa Ingemar Strandvik, Niina Nissilä ja Nina Pilke käsittelevät oikeuskääntämiseen ja EU:n monikieliseen lainsäädäntötyöhön liittyvää terminologiatyötä.

Toisen osion neljä artikkelia käsittelevät kansalliskielisen tietoisuuden merkitystä tiedonsaannin kannalta. Anna-Lena Bucher pohtii ensimmäisessä artikkelissa Pohjoismaissa toimivien kansallisten terminologiakeskusten yhteiskunnallista merkitystä eri erikoisaloille ja tieteenaloille. Toisessa artikkelissa Henrik Nilsson, Antti Kanner ja Tiina Onikki-Rantajääskö kuvaavat ruotsalaiseen Rikstermbankeniin ja suomalaiseen Tieteen termipankkiin liittyvää työtä ja sen tuloksia. Kolmannessa ja neljännessä artikkelissa esitellään terminologiatyötä Norjan yliopisto- ja korkeakoulusektorilla. Jan Hoel esittelee terminologiatyön oikeudellisen viitekehyksen diakronista kehittymistä ja Ole Våge arvioi kahta erilaista asiantuntijakonsultaatioon pohjautuvaa menetelmää, joita on sovellettu kemian alalla Norjassa.

Kirjan kolmas osio sisältää viisi artikkelia, joiden yhteisenä teemana on tiedonhallinta ja tiedon jakaminen. Kahdessa ensimmäisessä artikkelissa käsitellään kieliteknologiaa sekä sanasto- ja ontologiatyötä. Pia Lyngby Hoffmann ja Bodil Nistrup Madsen esittelevät kieliteknologisten välineiden ja kielellisiä prosesseja tukevien resurssien luokittelun. Katri Seppälä vertailee tiedon jakamista tukevan sanastotyön ja tiedonhakua tukevan ontologiatyön eroja ja yhtäläisyyksiä. Seuraavat kolme artikkelia kuvaavat terminologiakoulutusta kolmessa eri kontekstissa. Åsa Holmérin artikkelin aiheena on terminologiakeskusten rooli kouluttajana ruotsalaisen Terminologicentrum TNC:n lähes 75-vuotisen toiminnan aikana. Anita Nuopponen kuvaa, kuinka Vaasan yliopiston terminologia-alan koulutus on kehittynyt 30 vuodessa yksittäisistä kursseista maisteriohjelman suuntautumisvaihtoehdoksi. Marita Kristiansen ja Ágústa Þorbergsdóttir

esittelevät yhteispohjoismaisen terminologian verkkokurssin, joka on kehitetty ja joka toteutetaan Termdist-yhteistyöverkoston ⁴ kautta.

Kiitämme Svenska kulturfondenia kirjahankkeemme taloudellisesta tukemisesta, Vakki ry:tä (Vaasan yliopiston kääntämisen, erikoisalaviestinnän ja monikielisuuden tutkijayhdistys) mahdollisuudesta julkaista tämä monikielinen kirja Vakki Publications -sarjassa sekä Nordtermiä inspiraatiosta. Kirjan kirjoittajia kiitämme artikkeleista, jotka kokonaisuutena osoittavat, mikä pohjoismaisessa terminologiatyössä on keskeistä: yhteistyö, kielitietoisuus, eri tasoilla tehtävä strategiatyö, oppiminen ja dokumentointi. Kokonaisvaltaisen terminologianäkökohdat huomioon ottavan yhteiskuntasuunnittelun tuloksena syntyy *tänkta termer* eli täsmätermejä, jotka ovat käyttökelpoisia eri foorumeilla nyt ja tulevaisuudessa.

Vaasa, tammikuu 2016

Nina Pilke ja Niina Nissilä

⁴ <http://www.uva.fi/sv/sites/termdist/>